

6.1. Përfundime shkencore nga reporter i konferencës, Dr. Edlir Orhani

Së pari, trajtimi i kufirit Shqipëri–Kosovë (Jugosllavi) gjatë viteve 1944–1991 evidenton se kufiri nuk mund të kuptohet vetëm si një vijë ndarëse territoriale dhe administrative. Në kushtet e regjimeve politike të periudhës së Luftës së Ftohtë, ai funksionoi edhe si një konstrukt politik, institucional dhe ideologjik, përmes të cilit u përcaktuan lëvizjet, marrëdhëniet ndërnjerëzore dhe mënyrat e komunikimit ndërmjet dy hapësirave.

Së dyti, kufiri përbënte njëkohësisht një mekanizëm kontrolli dhe filtrimi politik. Kalimi i tij nuk lidhej vetëm me lëvizjen fizike të individëve, por trajtohej nga strukturat shtetërore në funksion të politikave të sigurisë, kontrollit dhe mbikëqyrjes. Për këtë arsye, studimi i kufirit kërkon të merret në konsideratë jo vetëm dimensionin e tij juridik dhe territorial, por edhe funksioni politik dhe shoqëror që ai mori gjatë kësaj periudhe.

Së treti, kufiri përbënte një pasqyrë të sistemeve politike dhe shoqërore që ekzistonin në të dyja anët e tij. Politikat e kontrollit kufitar, mënyra e administrimit të lëvizjes dhe trajtimi i personave që tentonin kalimin e tij pasqyrojnë karakteristika të rëndësishme të sistemeve politike të kohës dhe të marrëdhënieve të tyre me individin dhe komunitetin.

Së katërti, nga këndvështrimi njerëzor, kufiri paraqet një paradoks historik: ndërsa synonte të krijonte ndarje territoriale, politike dhe shoqërore, në përvojën e njerëzve ai shpesh shërbeu edhe si një faktor që forcoi ndërgjegjësimin për lidhjet e përbashkëta familjare, shoqërore dhe kulturore. Në këtë kuptim, kufiri nuk mund të studiohet vetëm përmes funksionit të tij ndarës, por edhe përmes marrëdhënieve dhe kujtesës që vazhduan të ekzistonin përtej tij.

Së pesti, dokumentacioni arkivor dhe dëshmitë individuale plotësojnë njëra-tjetrën në ndërtimin e një tabloje më të plotë historike. Dokumentet ofrojnë të dhëna mbi politikat, strukturat dhe mekanizmat institucionale, ndërsa dëshmitë njerëzore bëjnë të mundur kuptimin e mënyrës se si këto politika u përjetuan në nivel individual dhe familjar.

Së gjashti, trajtimi dypalësh i problematikës krijon mundësi për një analizë më të gjerë të historisë së kufirit, duke shmangur një qasje të kufizuar vetëm në njërën anë të tij. Krahësimi i burimeve dhe perspektivave shqiptare dhe jugosllave ndihmon në identifikimin e përbashkësive, dallimeve dhe ndërveprimeve që kanë karakterizuar administrimin dhe përjetimin e kufirit gjatë viteve 1944–1991.

Së shtati, materialet e paraqitura dhe kërkimet e ndërmarra tregojnë nevojën për vijimin e studimeve mbi këtë tematikë. Veçanërisht, kërkimet e ndërmarra pranë DMH-së, së bashku me burimet arkivore dhe materialet e tjera të mbledhura gjatë procesit, krijojnë mundësi për plotësimin e mëtejshëm të rezultateve të kërkimit shkencor dhe për thellimin e analizës mbi historinë politike, institucionale dhe njerëzore të kufirit.

Në këtë kuadër, materialet dhe rezultatet e Konferencës përbëjnë një bazë për vijimin e kërkimeve, sistemimin e burimeve dhe zhvillimin e trajtimeve të mëtejshme shkencore, të cilat mund të pasqyrohen në botimin përfundimtar të kumtesave dhe në studime të tjera që do të zhvillohen mbi këtë tematikë.